

XXI. MEZINÁRODNÍ KOLOKVIUM O REGIONÁLNÍCH VĚDÁCH. SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ.

21ST INTERNATIONAL COLLOQUIUM ON REGIONAL SCIENCES. CONFERENCE PROCEEDINGS.

Place: Kurdějov (Czech Republic)
June 13-15, 2018

Publisher: Masarykova univerzita, Brno

Edited by:

Viktorie KLÍMOVÁ

Vladimír ŽÍTEK

(Masarykova univerzita / Masaryk University, Czech Republic)

Vzor citace / Citation example:

AUTOR, A. Název článku. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *XXI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. s. 1–5. ISBN 978-80-210-8969-3.

AUTHOR, A. Title of paper. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *21st International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. pp. 1–5. ISBN 978-80-210-8969-3.

Publikace neprošla jazykovou úpravou. / Publication is not a subject of language check.

Za správnost obsahu a originalitu výzkumu zodpovídají autoři. / Authors are fully responsible for the content and originality of the articles.

© 2018 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-8969-3

ISBN 978-80-210-8970-9 (online : pdf)

HYBRID V SYSTÉMU REGIONÁLNÍHO ŠKOLSTVÍ? POSTAVENÍ A SPECIFIKA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

A hybrid in the regional education system? The position and specifics of arts education in the Czech Republic

PAVLA HRADECKÁ

GABRIELA VACEKOVÁ

Katedra veřejné ekonomie *Department of Public Economics*
Ekonomicko-správní fakulta *Faculty of Economics and Administration*
Masarykova univerzita *Masaryk University*
✉ *Lipová 41a, 602 00 Brno, Czech Republic*
E-mail: *pavla.hradecka@mail.muni.cz, gabriela.vacekova@econ.muni.cz*

Anotace

Umělecké vzdělávání je v české vzdělávací soustavě pevně zakotveno. Jasná návaznost mezi jednotlivými rámcovými vzdělávacími programy a prostor věnovaný základním uměleckým školám poukazuje na důležitou pozici těchto škol v systému regionálního školství ČR. Cílem příspěvku je na základě deskripce historického vývoje, obsahové a kauzální analýzy současného stavu uměleckého vzdělávání v ČR a syntézy takto získaných poznatků vymezit jeho specifika a navrhnout další směr výzkumu v dané oblasti, a to zejména ve vztahu k vzdělávací politice a reformě financování regionálního školství ČR. Hlavním zjištěním příspěvku je, že komplexní systém uměleckého vzdělávání v ČR je svou strukturou, provázaností či způsobem financování unikátní a současně vykazuje prvky hybridity, čímž otevírá nové problémové otázky vyžadující systémové řešení. Kromě teoretických a praktických přínosů plynoucích z naplnění vytyčeného cíle nabízíme náměty a prostor pro diskusi v oblastech, které přesahují meze řešené problematiky v rámci předkládaného příspěvku.

Klíčová slova

vzdělávací politika, umělecké vzdělávání, ZUŠ, regionální školství, hybridita, Česká republika

Annotation

Arts education is firmly embedded in the Czech education system. The clear connection between individual Framework Education Programmes and the attention paid to the primary arts schools emphasises the important position of these schools in the regional education system in the Czech Republic. The main aims of the paper are to define the specifics of arts education on the basis of a description of the historical development and contents; to present a causal analyses of the current state of arts education in the Czech Republic; to offer a synthesis of the obtained findings; and to propose a new direction for research in the area, especially in relation to education policy and reforms related to funding regional education in the Czech Republic. The main findings of the paper are that the complex system of arts education in the Czech Republic is unique in its structure, interconnection, and funding methods. At the same time, the arts education displays elements of hybridity by raising new issues requiring changes in the system. In addition to the theoretical and practical benefits resulting from the achievement of the declared objectives, we offer suggestions and a space to discuss the areas that go beyond the issues presented in the paper.

Key words

education policy, arts education, primary arts schools, regional education, hybridity, Czech Republic

JEL classification: *H44, I25*

1 Úvod

Základní umělecké školy (ZUŠ) jsou důležitou součástí vzdělávací soustavy ČR a zastávají v ní specifické postavení. Umělecké vzdělávání je relevantním a vysoce aktuálním výzkumným problémem i ve vědecké literatuře, a to především v anglosaském kontextu, ve kterém mu je věnována značná pozornost i nad rámec správ národních ministerstev a kurikulárních dokumentů, resp. analýz Evropské unie a OECD. Odborné články věnované problematice ZUŠ v mezinárodní vědecké komunitě mohou být zjednodušeně rozčleněny do třech výzkumných oblastí (cf. Sawyer, 2017): pedagogické praktiky (eg. Sawyer, 2015; Robinson, 2001; Trilling & Fadel, 2009), výstupy učení (eg. Cremin et al., 2006; Salazar, 2011) a hodnocení dopadů uměleckého vzdělávání (eg. Cornock, 1984; Edström, 2008; Graham & Zwirn, 2010; Salazar, 2013).

Vycházíme z uvedené rešerše vědecko-výzkumných oblastí v rámci uměleckého vzdělávání a zaměřujeme se na nový a inovativní přístup a doplňujeme je o fenomén hybridity. Probíhající transformace horizontálních mezisektorových vazeb při poskytování veřejných služeb je diskutovaným tématem nejen v anglo-saském prostředí. Hybridizace je vysoce aktuálním a doposud dostatečně neprobádaným fenoménem i v (post-)tranzitivních ekonomikách. Týká se to právě i oblasti vzdělávací politiky, přičemž jako hybridní model můžeme identifikovat právě umělecké vzdělávání, a to v rovině institucionální i v rovině tzv. quasi-market principů. Navzdory chybějícímu konsenzu o konceptualizaci hybridity v rámci veřejně poskytovaných služeb (ergo i uměleckého vzdělávání), vycházíme z předpokladu mixu sektorových, právních i strukturálních znaků (Evers, 2005; Skelcher, 2005) identifikovatelných především v rámci funkcí, které ZUŠ svým posláním naplňují (Minkoff, 2002).

V předkládaném příspěvku, jehož obsahovým zaměřením je vymezení postavení a specifík uměleckého vzdělávání v systému regionálního školství ČR, byly využity dostupné materiály týkající se historie a současné situace základního uměleckého vzdělávání v ČR. Data o počtech ZUŠ a jejich žáků byla čerpána především ze statistických dokumentů MŠMT a ČŠI. Využitím relevantních metodologických postupů (historicko-logická metoda, deskripce, obsahová a kauzální analýza, syntéza poznatků) poukážeme na provázanost a opodstatněnost uměleckého vzdělávání v rámci vzdělávacího systému a na jeho hybridizaci.

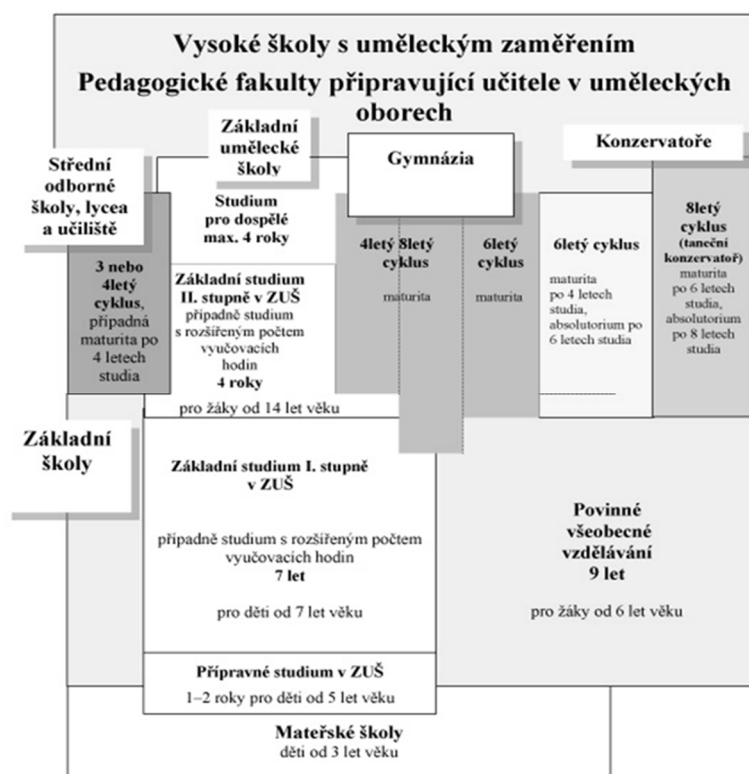
Zaměříme se na důležité mezníky v historii ZUŠ od počátků uměleckého vzdělávání přes vznik lidových škol umění (LŠU) a legislativní úpravy v období komunismu až po dobu po sametové revoluci, kdy došlo k jejich transformaci na základní umělecké školy. Následně vymežíme aktuální situaci včetně zhodnocení současného vývoje v dané oblasti, který diskutujeme ve vztahu k aktuálnímu výzvam v rámci vzdělávací politiky ČR a naznačujeme možnosti pro další rozvíjení zkoumané problematiky. Tyto náměty mohou být inspirací nejen pro teorii a praxi uměleckého vzdělávání v ČR, ale i pro další vlastní vědecko-výzkumnou činnost.

2 Umělecké vzdělávání v České republice

Komplexní systém uměleckého vzdělávání v České republice (ČR) je svou strukturou, provázaností či způsobem financování unikátní: „*nebylo dosud nikde překonáno a v zahraničí je předmětem obdivu*“ (Hlubuček, 2006). V některých oblastech může být systém jiného evropského státu vyspělejší, v jiných ale naopak vůbec nespĺňuje základní parametry platné v ČR, např. pedagogické vzdělání vyučujících není podmínkou nebo nejsou ukotveny legislativně. Jako celek jsou tedy základní umělecké školy (ZUŠ) a celé české umělecké vzdělávání výjimečné (Koušková, 2017). V ČR existuje provázaný čtyřstupňový systém uměleckého vzdělávání (Hlubuček, 2006): základní (základní umělecké školy, do r. 1990 lidové školy umění), střední (umělecko-průmyslové a pedagogické školy), vyšší odborné (konzervatoře, výtvarné školy), vysokoškolské (vysoké školy uměleckého a pedagogického směru).

ZUŠ jsou v dnešní době pevnou a nenahraditelnou součástí českého školství, prostupují systémem od mateřských škol (přípravné studium), přes základní (1. stupeň ZUŠ) a střední školy (2. stupeň ZUŠ) a poskytují navíc také studium pro dospělé. Střední odborné školy, kam patří umělecko-průmyslové školy a pedagogické školy, se řadí do úrovně středních škol. Absolutorium na konzervatořích poskytuje vyšší odborné vzdělání. Vysoké školy uměleckého a pedagogického směru jsou na vrcholu vzdělávacího systému i v rámci uměleckého vzdělávání. Charakteristickým rysem ZUŠ v českém systému školství je, že ač jsou dle školského zákona (tj. zákona č. 561/2004 Sb.) řazeny mezi školy, tak na rozdíl od ostatních typů škol neposkytují stupeň vzdělání. Z tohoto důvodu Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání (ISCED), která klasifikuje úroveň systému a jim odpovídající stupně vzdělání, ZUŠ vůbec nezahrnuje.

Obr. 1: Umělecké obory v různých úrovních vzdělávacího systému

Zdroj: Národní ústav pro vzdělávání, 2018

3 Významné mezníky v historii základního uměleckého vzdělávání

Důležitým historickým mezníkem, který určil směřování uměleckého školství v ČR na desetiletí dopředu, byl rok 1960. 15. prosince onoho roku vstoupil v platnost zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělání (školský zákon). Tento zákon zajistil další vývoj pro umělecké školství v ČR, stanovil jednotnou soustavu a organizaci, ve které na sebe jednotlivé stupně škol navazovaly, což umožnilo získání vzdělání v uměleckém směru (Harvařík, 1966). Pro vymezení postavení a specifik ZUŠ v systému regionálního školství je však třeba podívat se blíže na jejich postupný vývoj, díky kterému se staly předností českého školství. Zmíníme důležité mezníky v historii ZUŠ od počátků uměleckého vzdělávání přes vznik lidových škol umění (LŠU) a legislativní úpravy v období komunismu až po dobu po sametové revoluci, kdy došlo k jejich transformaci na základní umělecké školy. V průběhu zkoumání historických událostí se zaměříme především na momenty, kdy se měnila legislativa, financování či postavení ZUŠ v systému regionálního školství nebo kdy vznikaly různé jiné návrhy, které byly důležité pro jejich fungování. Předložíme zpracovaná data poukazující na vývoj počtu žáků v jednotlivých obdobích, a to výlučně v absolutních číslech, protože vzhledem k omezené kapacitě ZUŠ by jejich relativní vyjádření, ať ve vztahu podílů žáků na obyvatelstvu, resp. počtu žáků na 1000 obyvatel v dané době, postrádalo výpovědní hodnotu.

3.1 Počátky základního uměleckého vzdělávání

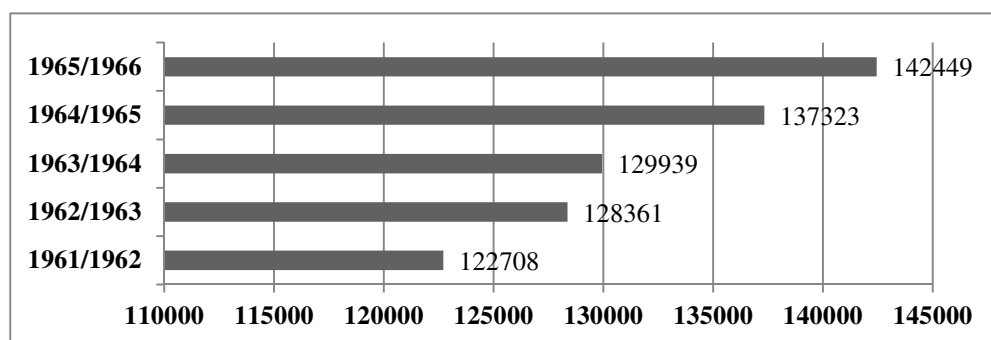
Umělecké vzdělávání v českých zemích má hlubokou tradici. Vyučování uměleckých oborů, a to především hudby, se začalo rozvíjet v 17. století. V té době se vyučování chopili učitelé, kteří se zároveň živili jako muzikanti (Hlubuček, 2006). Od poloviny 19. století začalo být základní umělecké vzdělávání organizováno. Císařská vyhláška ze dne 27. 4. 1850, č. 309 říšského zákona, upravovala soukromé vyučování v uměleckých oborech. Domácí vyučování nebylo nijak omezeno, ale pro zřízení hudebních, výtvarných, tanečních učilišť bylo třeba získat povolení. Tato prvotní organizace se ale vyznačovala nejednotností v osnovách, stejně jako ve složení pedagogických sborů a jejich kvalifikacích, což ostatně přetrvalo až do druhé poloviny 20. století (Harvařík, 1966). V 19. století docházelo k důležitým událostem také na vyšších úrovních vzdělávání. „V roce 1811 byla pod patronací Společnosti pro zvelebení hudby v Čechách založena Pražská konzervatoř, která patřila k prvním školám tohoto typu v Evropě. Pražská konzervatoř se stala podnětem pro vznik Brněnského hudebního učiliště. Ke konci století, v roce 1885, pak v Praze vznikla první státní škola uměleckého typu, dnešní Umělecko-průmyslová škola v Praze, a v roce 1887 byla na Karlovarsku založena německá Hudební škola, která měla podporu v Říšské

radě i v rakouské vládě.“ (Tobolíková, 2014). Na počátku 20. století začaly rychle vznikat městské hudební školy, nad kterými byl stanoven odborný dohled. Jako první v roce 1903 vznikla Česká hudební škola v Budějovicích, následovaly pak školy ve městech Tábor, Plzeň či Pardubice (*ibid.*). Přes tento rychlý vzestup hudebních škol přetrvávala nejednotnost organizace, k jejímuž sjednocení došlo až po druhé světové válce, kdy bylo provedeno „organizační, správní a pedagogické sjednocení městských a spolkových hudebních, tanečních a ostatních škol v oblasti umění“ (Harvařík, 1966). Vývoj základního uměleckého školství vzal po roce 1945 rychlý spád a události 50. a 60. let předurčily postavení uměleckých škol až do dnešní doby.

3.2 Vývoj základního uměleckého vzdělávání mezi lety 1945 a 1989

Rok 1951 byl důležitým krokem k celostátně sjednocenému systému uměleckého vzdělávání. Oběžníkem ministerstva školství a umění ze dne 5. 7. 1951, č. j. 138 672/51-V/4, byly všechny školy zestátněny a staly se centrálně řízenými ministerstvem školství (Harvařík, 1966). V roce 1956 bylo vydáno ministerstvem školství opatření, které řešilo další vývoj hudebního školství na území ČSR a kterým byly školy začleněny do školské soustavy. Následně byly v roce 1957 tyto školy pojmenovány jako základní hudební školy. Dle soudobých statistik bylo v roce 1958 na území Československa 280 těchto hudebních škol s více než 67 tisíci žáky (Bílková--Tůmová, 1994). Tento rychlý rozvoj v 50. letech předznamenal přelomový rok 1960 a následný důležitý vývoj uměleckého vzdělávání. Samotná hluboká proměna uměleckého vzdělávání byla provedena novým školským zákonem ze dne 15. 12. 1960 č. 186 Sb., o soustavě výchovy a vzdělání. Co se týče základního uměleckého vzdělávání, na školský zákon navazovalo usnesení ze dne 21. 12. 1960, kdy byly schváleny zásady dalšího rozvoje. Základní hudební školy byly s platností od školního roku 1961/1962 přejmenovány na lidové školy umění (LŠU) a mohly v nich být tyto obory: hudební, taneční, literární a recitační, dramatický a výtvarný (Harvařík, 1966). V té době LŠU navštěvovalo bezmála 123 tisíc žáků, tj. téměř dvojnásobný počet než v roce 1958, kdy jich bylo 67 tisíc.

Obr. 2: Počty žáků LŠU v ČSSR mezi lety 1961 a 1966

Zdroj: vlastní zpracování dle Harvařík, 1966

Jak dokládají velké meziroční skoky mezi počty žáků a postupné legislativní úpravy, základní umělecké vzdělávání si ve vzdělávacím systému státu získávalo čím dál větší prostor a pozornost ze strany občanů. Právě z důvodů rozvoje tehdejší socialistické společnosti byl kladen velký důraz na tradici uměleckého vzdělávání. V období tzv. normalizace byla příznivému postavení LŠU postavena na dlouhou dobu překážka a jejich význam poklesl. Zákonem č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, v úplném znění pod č. 49/1984, došlo k odejmutí statutu školy lidovým školám umění. Ty byly v § 11 zařazeny mezi školská zařízení pro zájmové studium spolu s jazykovými školami či těsnopisnými ústavami. Tato situace degradující základní umělecké vzdělávání trvala dalších několik let a zlepšení přinesly až systémové změny školství po sametové revoluci.

3.3 Transformace základního uměleckého vzdělávání a rozvoj po roce 1989

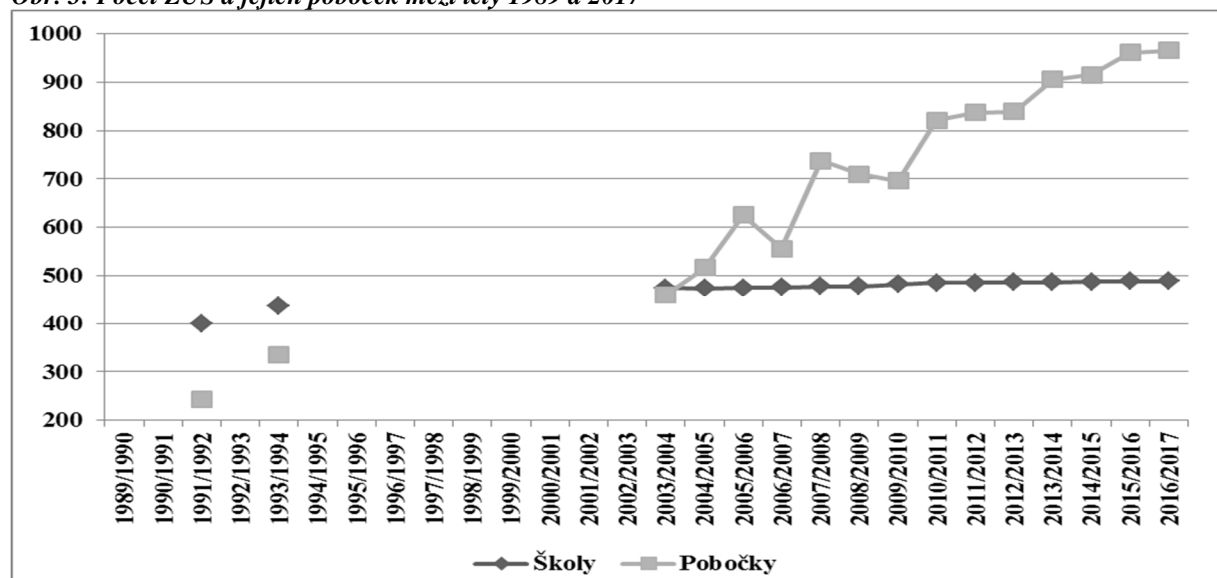
Už listopadové události roku 1989 předznamenávaly změny pro systém uměleckého vzdělávání. V Praze se například učitelé LŠU zapojili do stávek 20. listopadu, kdy podpořili požadavky studentů a podepsali rezoluci určenou ministerstvem školství, vnitra, kultury, předsedovi vlády a některým redakcím tehdejšího tisku. V prosinci se pak usnesli na společném programovém prohlášení a 21. prosince vznesli zástupci LŠU návrhy pro postupný rozvoj škol (Bílková--Tůmová, 1994). Zákonem ze dne 3. 5. 1990 se změnila ona degradující situace z 80. let, kdy byly LŠU zařazeny mezi školská zařízení. Tímto zákonem byly lidové školy umění přeřazeny zpět mezi školy a zároveň přejmenovány na ZUŠ (Zákon č. 171/1990 Sb.). Co se týče zřizovatele ZUŠ, došlo v letech 1990 a 1991 k důležitým změnám. Zřizovatelem ZUŠ se staly školské úřady dle zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství. Ihned od školního roku 1991/1992 se rozšířil okruh zřizovatelů základních uměleckých škol. Vedle zmíněných školských úřadů se mohly stát zřizovateli také obce (od roku 1993/1994 také

soukromé osoby). Stabilizace postavení ZUŠ trvala několik let a v první polovině devadesátých let docházelo i k vypjatým momentům, o čemž také vypovídá několik článků z tehdejšího tisku. Ve zkratce zmiňme několik bodů. Za prvé, s nástupem obcí jako možných zřizovatelů ZUŠ došlo k rozdílnému financování skrz normativy. Za druhé, okolo obce jako zřizovatele a státní subjektivy ZUŠ docházelo k dalším problémům spojeným také s výběrem školního. Třetím zásadním problémem tehdejší doby byla všeobecná tendence přijímání velkého počtu žáků z důvodu příjmů normativů na žáka. Velké nárůsty žáků tak způsobily finanční zátěž. Zároveň ale školy často nechtěly zvyšovat školné, aby nepřicházely o žáky. Z tohoto důvodu došlo k nucenému plošnému zvýšení školného, a to uprostřed školního roku. Vzhledem k nepopularitě tohoto kroku tak školy i veřejnost často mluvily o záměrné likvidaci ZUŠ (Dokoupilová, 1995). Je nevyhnutelné v tomto kontextu zdůraznit, že se i v nedávných letech objevovaly degradační tendence podobné těm z doby normalizace.

3.4 Vývoj v posledních letech a aktuální situace

Dnešní pozice ZUŠ má své kořeny v hluboké tradici a dlouhé historii. Jedná se o školy, které jsou součástí pevného systému uměleckého vzdělávání a mají ve školské soustavě významné místo mezi ostatními školami. V souvislosti s vývojem ZUŠ můžeme pozorovat několik zajímavých tendencí. I přes několik problematických momentů, které přímo ohrožovaly existenci základního uměleckého školství, význam ZUŠ neustále rostl. Toto dokládají dostupné statistické údaje o počtech ZUŠ a jejich žáků. Abychom mohli pozorovat stoupavé tendence v širším kontextu, do níže prezentovaných grafů (Obr. 3 a 4) byly zaneseny údaje již od školního roku 1989/1990. V prvním z dvou grafů se zaměříme na vývoj počtu základních uměleckých škol a jejich poboček.

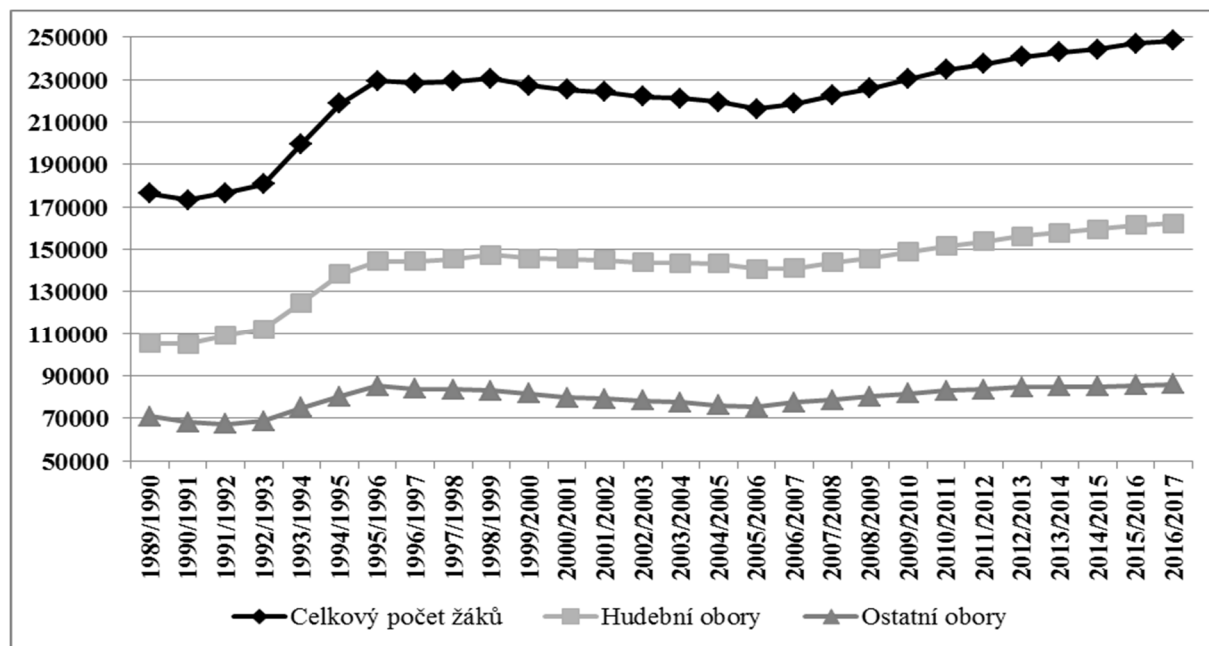
Obr. 3: Počet ZUŠ a jejich poboček mezi lety 1989 a 2017

Zdroj: vlastní zpracování dle vývojových ročenek

K zajímavému vývoji dochází zejména u poboček, které ZUŠ mohou zřizovat, a zajišťovat tím také větší dostupnost základního uměleckého vzdělávání pro žáky v menších a vzdálenějších obcích. Do školního roku 2003/2004 byl počet poboček nižší než počet ZUŠ, tj. v průměru byla méně než jedna pobočka na školu. Situace se ale od roku 2004/2005 obrátila. Počet poboček začal převyšovat počet škol a kromě dvou výkyvů strmě stoupal. V roce 2016/2017 bylo již 965 poboček na 488 škol, tj. v průměru téměř dvě pobočky na jednu školu. O tomto trendu vypovídá také hodnocení ve Výroční zprávě o stavu a rozvoji vzdělávání v ČR v roce 2016: „V pětiletém období nedochází ani tak ke zvýšení počtu škol jako k nárůstu poboček. Od školního roku 2012/13 se otevřelo 123 nových poboček základních uměleckých škol.“ (MŠMT, 2017b). Zjevně pozitivním důsledkem tohoto vývoje je, že základní umělecké vzdělávání je dostupnější i pro žáky, kteří pochází ze vzdálenějších oblastí regionů. Toto rozšiřování dostupnosti je tak zcela určitě jedním z faktorů, proč zájem o vzdělávání v ZUŠ neustále roste. Právě počet žáků docházejících do ZUŠ, který budeme pozorovat na následujícím grafu (Obr. 4), je dalším faktorem ukazujícím na neustálý vývoj těchto škol a na neklesající zájem ze strany rodičů a žáků.

Obr. 4: Počet žáků ZUŠ mezi lety 1989 a 2017

Zdroj: vlastní zpracování dle vývojových ročenek

Nejzásadnějším pozorovaným jevem je, že od roku 1989, kdy do ZUŠ docházelo 176 410 žáků, se celkový počet žáků v základních uměleckých školách téměř zdvojnásobil: ve školním roce 2016/2017 je navštěvovalo již 248 524 žáků. Z hlediska frekvence nabízených oborů sledujeme, že hudební obor byl po celou dobu nejnavštěvovanějším a nyní má téměř dvakrát více žáků než ostatní tři obory dohromady. Pokud se zaměříme na situaci v posledních letech a na další podrobnější informace o docházce žáků do ZUŠ, můžeme zmínit několik dalších statistických informací z Výroční zprávy České školní inspekce za školní rok 2015/2016 (ČŠI, 2016). Z celkového počtu 248 524 žáků, kteří v daném školním roce docházeli do ZUŠ, tvořily dívky 69 % (172 744). Hudební obory navštěvovalo 65,4 % žáků, výtvarný 19,9 %, taneční 10,8 % a literárně-dramatický obor 3,9 % žáků. V hudebním oboru byly nejvíce zastoupeny tyto nástroje: klavír (26,2 %), zobcová flétna (13,4 %), kytara (12,5 %), housle (7,9 %). Celkově na 388 školách vyučovalo 11 362 interních pedagogů a 1 053 externích pedagogů.

Aby bylo bráněno degradačním tendencím podobným těm z 80. let, byla v roce 1999 založena Asociace základních uměleckých škol ČR (AZUŠ ČR). Jde o dobrovolné zájmové sdružení ZUŠ, jehož cílem je „prosazování a ochrana existenčních a ekonomických zájmů základních uměleckých škol, péče o rozvoj a kvalitu uměleckého školství v České republice.“ (AZUŠ, 2018) K AZUŠ se v rámci podpory a rozvoje ZUŠ postupně přidala také například operní pěvkyně Magdalena Kožená, která vytvořila Nadační fond Magdaleny Kožené a spolu s AZUŠ v květnu 2017 zorganizovala první ročník happeningu ZUŠ Open. Díky ní a dalším iniciativám se ZUŠ rozvíjejí, vykazují inovační potenciál (cf. Klímová & Winklerová, 2017; Klímová & Žitek, 2017) a zůstávají neodmyslitelnou součástí uměleckého rozvoje ČR.

4 Diskuse

ZUŠ jsou v dnešní době pevnou a nenahraditelnou součástí českého školství. Předkládaný příspěvek byl proto zaměřen na vymezení specifík a postavení těchto škol v české vzdělávací soustavě v rámci uměleckého vzdělávání. Bylo poukázáno na fakt, že tento komplexní systém je svou strukturou, provázaností či způsobem financování unikátní. Takto vymezený cíl zkoumání se nám podařilo naplnit, přičemž současně vytváříme i dostatečný teoreticko-metodologický fundament pro další vědecko-výzkumné studie a práce v dané oblasti.

Vzhledem k samotné unikátnosti systému uměleckého vzdělávání v ČR není možné objektivně a sofistikovaně diskutovat zjištění v mezinárodním kontextu, resp. ve vztahu k současnému stavu zkoumané problematiky v zahraničí. Zaměříme se proto na vybrané aspekty uměleckého vzdělávání, které otevírají prostor k diskusi v rámci vzdělávací politiky ČR, a nastíníme další směr našeho výzkumu v této oblasti, který by mohl přinést nové a inovativní závěry a ozřejmit reálné fungování a potenciál ZUŠ v regionálním školství ČR.

Důležitým momentem, který podtrhl provázanost mezi stupni české vzdělávací soustavy včetně základního uměleckého vzdělávání, bylo vytvoření rámcových vzdělávacích programů (RVP) a na ně navazujících školních vzdělávacích programů (ŠVP). Jednalo se o důležitou kurikulární reformu českého školství, při které byly zavedeny RVP jako závazné rámce pro tvorbu školních vzdělávacích programů ve všech oborech vzdělávání.

Dostatečných finančních podmínek v ZUŠ je dosahováno vícezdrojovým financováním. Třemi hlavními zdroji financování jsou prostředky ze státního rozpočtu (cca 80 %), příspěvky od zřizovatele a úplata za vzdělávání. ZUŠ mohou dále využívat i jiné formy získávání financí, jsou jimi například dotace, granty, dary nebo vlastní doplňková činnost. Z tohoto způsobu financování vyplývá pár zajímavých skutečností. Velkým bonusem pro ZUŠ je vybírání úplaty za vzdělávání (tzv. školné), jejíž výši si tyto školy nastavují samy. Co se týče prostředků ze státního rozpočtu, ty nejprve jdou na krajské úřady, které je následně rozdělují školám podle krajských normativů. Za současné situace ale tímto vznikají různé nerovnosti mezi kraji, které by měly být odstraněny reformou financování regionálního školství.

Výzkumná část naší další vědecké práce v této oblasti bude proto zaměřena na sběr a následnou analýzu primárních dat a syntézu získaných poznatků v rámci vybraného kraje České republiky, kterým je Liberecký kraj. Hlavním důvodem, pro který byl tento kraj vybrán, je jeho významné postavení v uměleckém průmyslu a v uměleckém vzdělávání. Silně rozvinutý sklářský a bižuterní průmysl a s tím spojená existence většího množství středních umělecko-průmyslových škol staví ZUŠ v Libereckém kraji do horší situace z hlediska financování než například v kraji Královéhradeckém. Střední umělecko-průmyslové školy, které jsou také součástí čtyřstupňového systému uměleckého vzdělávání, ale na rozdíl od ZUŠ poskytují stupeň vzdělání, jsou pro kraj velmi důležité a logicky jsou tedy v krajském financování upřednostňovány. Přípravovaná reforma financování regionálního školství má za úkol nerovnosti mezi kraji odstranit, finance již nebudou rozdělovány přes krajské normativy. Finanční prostředky do základních uměleckých škol půjdou rovnou ze státní úrovně formou oborových normativů, což je v našich podmínkách zcela nový a doposud neprobádaný fenomén.

5 Závěr

Závěrem si dovoluujeme konstatovat, že předkládaná zjištění poukazují na existenci významné vědecko-výzkumné mezery v oblasti uměleckého vzdělávání v současné socio-ekonomické a politické situaci v ČR, a to nejen ve vztahu k fenoménu hybridity. Poukázaly jsme na důležité mezníky v historii ZUŠ od počátků uměleckého vzdělávání přes vznik LŠU a legislativní úpravy v období komunismu až po dobu po sametové revoluci, kdy došlo k jejich transformaci na ZUŠ. Zhodnotily jsme aktuální situaci a současný vývoj v dané oblasti, který jsme diskutovaly ve vztahu k aktuálním výzvám v rámci vzdělávací politiky ČR, a naznačily možnosti pro další rozvíjení zkoumané problematiky. Na základě interdisciplinárního přístupu a relevantních výzkumných metod chceme dále rozvíjet teorii, metodologii a praxi vzdělávací politiky v oblasti regionálního školství se zaměřením na hybridizaci regionálního školství. Vycházíme při tom z předložené obsahové a kauzální analýzy existence, fungování a opodstatněnosti ZUŠ v historickém kontextu a soudobém vývoji ČR, které tvoří teoretickou i metodologickou bázi připravovaného primárního empirického výzkumu reálné praxe uměleckého vzdělávání, který bude realizován na příkladu Libereckého kraje.

Literatura

- [1] AZUŠ, (2018). AZUŠ. [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <https://www.asociacezus.cz/>.
- [2] BÍLKOVÁ-TŮMOVÁ, M., (1994). *Základní umělecké školy v Praze*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 80-211-0183-0.
- [3] CORNOCK, S., (1984). Learning strategies in fine art. *International Journal of Art & Design Education*, vol. 3, no. 2, pp. 141-159. ISSN 1476-8070. DOI: 10.1111/j.1476-8070.1984.tb00111.x.
- [4] CREMIN, T., BURNARD, P., CRAFT, A., (2006). Pedagogy and possibility thinking in the early years. *Thinking skills and creativity*, vol. 1, no. 2, pp. 108-119. ISSN 1871-1871. DOI: 10.1016/j.tsc.2006.07.001.
- [5] ČŠI, (2016). ČŠI. *Výroční zpráva české školní inspekce za školní rok 2015/2016*. [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: [http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Vyrocnizprava-Ceske-skolni-inspekce-zaskolni-\(2\)](http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Vyrocnizprava-Ceske-skolni-inspekce-zaskolni-(2)).
- [6] DOKOUPILOVÁ, R., (1995). Bolavá místa. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*, vol. 98, no. 31, p. 11. ISSN 0139-5718.
- [7] EDSTRÖM, K., (2008). Doing course evaluation as if learning matters most. *Higher education research & development*, vol. 27, no. 2, pp. 95-106. ISSN 1469-8366. DOI: 10.1080/07294360701805234.
- [8] EVERS, A., (2005). Mixed welfare systems and hybrid organizations: Changes in the governance and provision of social services. *International Journal of Public Administration*, vol. 28, no. 9-10, pp. 737-748.
- [9] GRAHAM, M. A., ZWIRN, S. G., S., (2010). How being a teaching artist can influence K-12 art education. *Studies in Art Education*, vol. 51, no. 3, pp. 219-232. ISSN 2325-8039. DOI: 10.1080/00393541.2010.11518804.

- [10] HARVAŘÍK, J., (1966). *Lidové školy umění*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- [11] HLUBUČEK, J., (2006). *ZUŠ Železný Brod*. [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: https://www.zuszelbrod.cz/dokumenty/legislativa/vyvoj_skolstvi.pdf.
- [12] HRADECKÁ, P., (2018). *Vybrané ekonomické aspekty fungování základních uměleckých škol v kontextu vzdělávací politiky ČR*. [Diplomová práce, manuskript v přípravě]. Brno: Masarykova univerzita.
- [13] KLÍMOVÁ, V., WINKLEROVÁ, L., (2017). Bariéry pro rozvoj inovací v regionech. In *XX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, pp. 246-254. ISBN 978-80-210-8587-9. DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-8587-2017-31.
- [14] KLÍMOVÁ, V., ŽÍTEK, V., (2017). Building of advanced innovation system: the story of the South Moravian Region. In *6th Central European Conference in Regional Science – CERS. Engines of Urban and Regional Development*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, pp. 316-327. ISBN 978-80-557-1335-9.
- [15] KOLEKTIV, (1992). *Předškolní zařízení, základní školy, základní umělecké školy: Školní rok 1991/92*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.
- [16] KOUŠKOVÁ, I., (2017). *Místní kultura: aktuální kulturní zpravodajství z domova* [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.mistnikultura.cz/patnact-otazek-asociaci-zakladnich-umeleckych-skol>.
- [17] KOVANDOVÁ, J., (1994). *Předškolní zařízení, základní školy, základní umělecké školy: Školní rok 1993/94*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 80-211-0189-X.
- [18] MINKOFF, D., (2002). The emergence of hybrid organizational forms: Combining identity based service provision and political action. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, vol. 31, no. 3, pp. 377-401.
- [19] MŠMT, (2012). *MŠMT. Vývojová ročenka školství 2003/04–2008/09*. [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2003-04-2008-09>.
- [20] MŠMT, (2017a). *MŠMT. Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17*. [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2006-07-2016-17>.
- [21] MŠMT, (2017b). *MŠMT. Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2016*. [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyrocnizpravy-o-stavu-a-rozvoji-vzdelavani-v-ceske-1>.
- [22] NÚV, (2018). *Národní ústav pro vzdělávání. Umělecké vzdělávání*. [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/uv>.
- [23] ROBINSON, K., (2001). *Out of our minds: Learning to be creative*. Kindle version: Retrieved from Amazon.com.
- [24] SALAZAR, M., (2011). *Art school consequential: Teaching and learning in the first year of art school*. Teachers College: Columbia University.
- [25] SALAZAR, S. M., (2013). Laying a foundation for artmaking in the 21st century: A description and some dilemmas. *Studies in Art Education*, vol. 54, no. 3, pp. 246-259. ISSN 2325-8039. DOI: 10.1080/00393541.2013.11518897.
- [26] SAWYER, K., (2015). A Call to Action: The Challenges of Creative Teaching and Learning. *Teachers College Record*, vol. 117, no. 10, p. 10. ISSN 0161-4681.
- [27] SAWYER, R. K., (2017). Teaching creativity in art and design studio classes: A systematic literature review. *Educational Research Review*, vol. 22, pp. 99-113. ISSN 1747-938X. DOI: 10.1016/j.edurev.2017.07.002.
- [28] SKELCHER, C., (2005). Public-private partnerships and hybridity. In Ferlie, E., Lynn Jr., L. E., Pollitt, C. (eds.), *The Oxford handbook of public management*. New York, NY: Oxford University Press, pp. 347-370.
- [29] TOBOLÍKOVÁ, T., (2014). Základní umělecké školství v ČR. *proZUŠ: Váš pomocník do školy*, vol. 1, no. 4, pp. 11-13.
- [30] TRILLING, B., FADEL, C., (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco: CA: John Wiley & Sons.

Příspěvek byl zpracován v rámci grantu MUNIA/1018/2017 New Public Governance, co-production and hybridity phenomenon.